

Mostar

PRVA TISKANA CRKVENA PJESMARICA U HERCEGOVINI

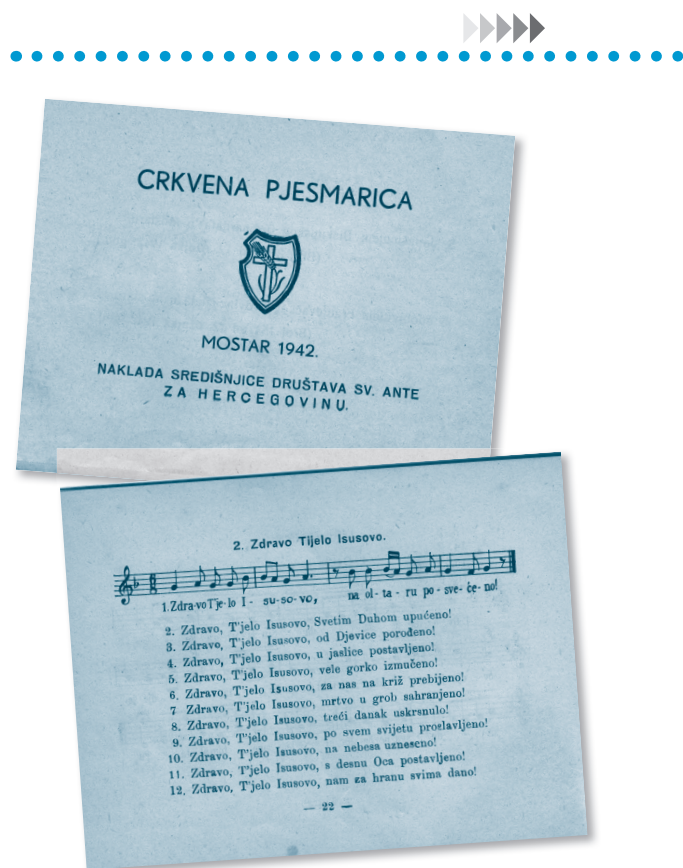
Mostarska *Crkvena pjesmarica* prva je crkvena pjesmarica tiskana za pastoralne potrebe Crkve u Hercegovini. Tiskana je u Mostaru 1942. godine, a nakladnik joj je Središnjica društva sv. Ante za Hercegovinu. Trebalo je dakle čekati 31 godinu od izlaska iz tiska Hadrovićeve pjesmarice *Hosanna* (1911.) da se na prostorima Bosne i Hercegovine pojavi nova crkvena pjesmarica, mostarska *Crkvena pjesmarica*.

Nastanak pjesmarice, kako se razaznaje iz *Predgovora*, vezan je uz rad »omladinskih društava sv. Ante«, koja su ustanovljena u većini hercegovačkih župa i koja su u okviru svojega javnog djelovanja osnovala mnoge pjevačke zborove. Kako nije postojala prikladna crkvena pjesmarica iz koje bi članovi tih pjevačkih zborova pjevali u crkvi, Središnjica društva sv. Ante odlučila je tiskati crkvenu pjesmaricu u kojoj bi se uz crkvene popijevke općenito svojevrsne hrvatskomu katoličkom puku našle i posebne crkvene popijevke koje se pjevaju samo u Hercegovini. Iako je bilo drugih crkvenih pjesmarica iz kojih se moglo učiti crkvene popijevke, ali one nisu mogle zadovoljiti duhovne potrebe hercegovačkog puka. Trebalo je dakle tiskati pjesmaricu s napjevima koje je narod posebno volio.

Nakon što je Središnjica odlučila tiskati pjesmaricu, obratila se je molbom Glazbenomu pjevačkom društvu *Vijenac* zagrebačkih bogoslova te Provincijalatu Sestara milosrdnica u Zagrebu da može preuzeti iz *Hrvatskoga crkvenog kantuala* (1934.) i pjesmarice *Virgini Matri* (1921.) prikladne popijevke tiskane u tim djelima, što su im spomenuti naslovi dopustili. Iz *Hrvatskoga crkvenog kantuala* su zatim preuzeli 59 popijevaka (i *Misu andeosku*), a iz pjesmarice *Virgini Matri* 6 popijevaka. Osim tih dvaju izvora, koji

se spominju u *Predgovoru*, u *Sadržaju* se navode još pjesmarice Vilka Novaka (1907. i 1911.), iz kojih je preuzeto 11 popjevaka, i pjesmarica *Magnificat* (1931.), iz koje su preuzete tri u *Sadržaju* naznačene i dvije u *Sadržaju* ne naznačene popijevke. Iz pjesmarice *Hosanna* Stjepana Hadrovića preuzeto je 6 popijevaka. Napjeve za pet popijevaka zapisao je fra Branko Marić, a za dvije popijevke fra Bruno Adamčik, franjevci Hercegovačke franjevačke provincije. Podrijetlo ostale 23 popijevke nije naznačeno.

Pjesmarica na početku donosi osam misnih popijevaka prije podizanja (pretvorbe) i četiri poslije podizanja. Zatim slijede tri adventske, 15 božićnih, osam korizmenih, sedam uskrsnih, 20 svetootajstvenih, šest Presvetom Srcu Isusovu, 23 marijanske te 15 svetačkih. Na kraju je priopćeno još osam popijevaka za razne prigode, *Litanije lauretanske* R. Taclika i *Misa andeoska*. Ukupno pjesmarica donosi 113 napjeva uključujući i *Misu andeosku*. U *Predgovoru* s potpisom Središnjice društva sv. Ante Mostar kao savjetodavni za izbor tih popijevaka navedeni su sveučilišni profesor Frano Dugan te domaći glazbenici dr. fra Branko Marić i fra Bruno Adamčik. Oni su, pregledavši izbor popjevaka, dali svoj sud, što su sastavljači pjesmarice uvažili. U nekim stvarima sastavljači su, ipak, morali odstupiti od njihovih savjeta. Bilo je to »iz jedinog razloga«, kako sami navode, »jer bismo morali ispustiti neke pjesme koje naš narod rado pjeva i koje su se kod nas udomačile, a to nijesmo mogli. Nastojali smo na prvom mjestu donijeti naše narodne crkvene pjesme, a uz njih stavili smo i neke strane iz već navedenih razloga.« Ovdje se zasigurno radi o izvornim popijevkama (*Zdravo Tijelo Isusovo* i *U to vrijeme godišta*) koje je narodni

pjevač spjevao, a duhovni melograf zapisao, ali i o popijevkama koje nisu ni tekstom ni melodijom prikladne za liturgijsku uporabu, a usto su još i stranog podrijetla. Ipak, od svega toga je najvažnije da je pjesmarica ugledala svijetlo dana.

Veličina pjesmarice po mjeri korice iznosi 97 × 135 mm. Uvezana je u crne platnene korice. Na prvoj korici je u polukrugu utisnut naslov CRKVENA PJESMARICA, a u sredini između prve i druge riječi naslova utisnut je lik harfe, kao simbol pjevačkih zborova. Pjesmarica ima 223 numerirane stranice. Na prvoj stranici otisnut je naslov, a na drugoj *Nihil obstat* Biskupskog ordinarijata i Franjevačkog provincijalata iz Mostara, s nadnevkom 12. ožujka 1942. godine. Od 3. do 5. stranice otisnut je *Predgovor*, a od 6. do 199. stranice su popijevke. Od 200. do 211. stranice je *Misa andeoska* (latinski), nakon čega slijedi *Sadržaj*, od 213. do 222. stranice, i *Ispravci*, na stranici 223. Notni znakovi pravilno su i ravnomjerno razvrstani u notnom

crtovlju, ispod kojih je otisnut odgovarajući tekst, i to redovito, uz neke iznimke, s jednom kiticom. Preostale kitice tiskane su u slobodnom prostoru nakon otisnutih napjeva.

Mostarska Crkvena pjesmarica zasigurno je pozitivno utjecala na pučko

pjevanje u Hercegovini, bez obzira što o njoj mislili stručnjaci, jer je korisno poslužila ne samo pjevačima zborova »omladinskih društava sv. Ante«, već i širem sloju vjernika. Iako su u njoj sadržane uglavnom popijevke iz drugih pjesmarica, pjesmarica ima veliku vri-

jednost zato što donosi nekoliko hercegovačkih napjeva koje je puk rado pjevao, a koje su zabilježili spomenuti zapisivači. I po tome će se ova pjesmarica najviše pamtili.

Niko Luburić

Zagreb

»PISNI« ATANAZIJA JURJEVIĆA

Jedna od posebnih dragocjenosti u riznici hrvatske glazbene baštine koju su nam u vječno vlasništvo ostavili slavni preci, predstavlja bogati zbir crkvenih pučkih popijevaka na milozvučnome našem hrvatskom jeziku. One nas vode na sami početak kršćanstva u Hrvata, do naših slavenskih apostola Ćirila i Metoda, koji su 869. godine u crkvi sv. Marije u Rimu položivši na oltar bogoslužne glagoljičke knjige iz njih, nakon što ih je blagoslovio papa Hadrijan, pjevali bogoslužje ne samo u spomenutoj crkvi svete Marije, već i svete Petrunjele (čiji je kult od starine zasvjedočen u Dubrovniku) svetog Andrije i svetog Pavla. Otada pjev na našem narodnom jeziku razliježe se u crkvama gdje žive Hrvati. Nije nam nakana u ovoj kratkoj recenziji iznositi povijest hrvatske pučke popijevke, ali ne smijemo ne ukazati da baš s crkvenom popijevkom obilježavamo početke svoje pismenosti, svoje književnosti, pa i crkvene glazbe, što predstavlja značajni datum u kulturnoj povijesti hrvatskog naroda. Posebno se dičimo da mi još danas kao nekad naši slavni pređi pjevamo više popijevaka nastalih u onim pradavnim vremenima, kao što su *Narodi nam se kralj nebeski i U to vrijeme godišta*.

Crkvena se popijevka u Hrvatskoj bilježi bez notnog zapisa, najprije kao dodatak bogoslužnim knjigama, zatim i u posebnim zbornima, a prvi put s notnim zapisom i orguljskom pratnjom godine 1635., u tiskanoj pjesmarici Atanazija Jurjevića, koju je Udruga hrvatskih

himnologa nedavno objavila u faksimilu, transliteraciji teksta, transkripciji napjeva i dopuni *bassa continua*, a sam napjev na nosaču zvuka, a sve u znanstvenu raspravu dr. Mihe Demovića.

Potpuni naslov izvornika pjesmarice glasi: »PISNI / ZA NAYPOGLA / VITIYE, NAYSVETIYE / i nayveselye dni svega godischia / sloxene: i kako se u Organe s' yed- / nim glasom mogu spivati, / napravgliene. / Po / ATANASU GEORGICEU, / u BEČU / Iz Pritiskopisa Matea Formike / Lito Gospodina nasega Isukarsta / M. DC. XXXV.«

Iz naslova proizlazi da je riječ o blagdanskoj pjesmarici, koja sadrži 12 popijevaka, ili kako njezin autor Atanazije Jurjević iskazuje, za *najpoglavitiye, najsvetije i najveselije* blagdane crkvene godine, te da je tiskana u Beču 1635. i da joj je autor teksta i napjeva Atanazije Jurjević (oko 1590. – 1660.) dugogodišnji diplomat na bečkom dvoru, enciklopedijskog obrazovanja, inače potomak slavne splitsko-kaštelanske obitelji Georgiusa (Jurjevića), koji su Crkvi podarile krčkog biskupa Jurja (+ 1660.), kanonika hrvatske crkve sv. Jeronima u Rimu (+ 1784.) i svećenika Franju (+ 1729.).

Izdanje ima ponajprije bibliofilsko značenje, jer je faksimil vrsno otisnut kao posebni sveščić i predstavlja vjernu repliku izvornika. Napjevi na nosaču zvuka u nadopuni *bassa continua* Mihe Demovića te vrsnoj izvedbi Dječjeg zbora Horvat i svirača viole Tina Mršića, pjevački čistoj i stilski besprijekor-

noj interpretaciji predstavljaju kod nas rijetko viđen primjer uspješno oživljene stare popijevke, koju se i danas može s ugodom slušati.

Rasprava pak Mihe Demovića, jednog od najboljeg poznavatelja hrvatske pučke popijevke i autora monografije, svestrana je, a otisnuta je kao posebni sveščić. Ona osim *Predgovora* i *Uvoda* donosi još i ove naslove: *Povijest pjesmarice, Opis pjesmarice, Popis popijevaka, Liturgijsko-teološke odlike teksta, Osobine pjesničkog teksta, Odlike napjeva, Zaključak, Napomene uz transliteraciju teksta i transkripciju napjeva, Podaci o Nosaču zvuka CD Medija, Summary*.

Ovo izdanje valja ocijeniti visokom pohvalom i stoga ga svima preporučamo, posebice crkvenim ustanovama, pjevačkim zborovima i svim ljubiteljima hrvatske crkvene glazbe, jer zaista predstavlja pravi glazbeni biser u riznici hrvatske kulturne prošlosti. Izdanje se pojavljuje kao edicija Udruge hrvatskih himnologa, u kolu *Pjesmarice I*, što znači da će Udruga uskoro izdati i broj II, a dosljedno budućnosti i više novih brojeva, kojima je cilj objelodaniti sve stare hrvatske crkvene pjesmarice.

Zlatko Pavetić, tajnik Udruge hrvatskih himnologa